

Eerste Bomencongres 2015 groot succes

Bomen in Het Groene Woud: 'Koningen van de Natuur'

Op 21 maart 2015 vond het Bomencafé plaats, het allereerste congres over bomen in Het Groene Woud. Tijdens presentaties en parallelsessies ontdekten ruim honderd deelnemers (waaronder vele geïnteresseerden en vertegenwoordigers van natuurorganisaties en gemeenten) de betekenis van bomen voor de economie, de cultuur en natuur. Tegelijkertijd werd op deze dag ook duidelijk wat hun rol is in de kunst, in spiritualiteit en de zorg. Het congres, georganiseerd door vrijwilligers van de Stichting Oosterwijk 800 SPOT i.s.m. Het Groene Woud, bood daarmee niet alleen kennisoverdracht, maar ook volop inspiratie om bomen tot in lengten van dagen te koesteren.

Plaats van handeling was het voormalige raadhuis in hartje Oosterwijk. Mensen uit Het Groene Woud, maar ook van daarbuiten – tot zelfs over de landsgrenzen – waren aanwezig om zich te laten inspireren op deze dag. Stichting Oosterwijk 800 SPOT was initiatiefnemer en organisator, maar ontwikkelde ook de ideologie dat bomen een synoniem zijn voor 'het goede leven'. Zoals Paul Spapens, voorzitter van Oosterwijk 800 SPOT en aanjager van dit eerste Bomencafé, de aanwezigen vertelde: "We moeten ons er allemaal voor inzetten dat het leven goed blijft. Dat doe je onder meer door de bomen te koesteren. Gaat het hen goed, dan gaat het ons ook goed." Het congres was volledig gebaseerd op deze visie, die tevens de denkrichtingen aangeeft over bomen in Het Groene Woud.

Vertrouwen over de animo voor een bomencongres was er bij de Stichting Oosterwijk 800 SPOT voldoende, nadat haar kunstproject Kunst en Bomen in 2014 zo'n 40.000 bezoekers naar Oosterwijk trok. Daarmee werd Oosterwijk met haar natuur weer goed op de kaart gezet, vond wethouder Wim Lemmens op het congres. "We zijn de groenste gemeente van Nederland", zei hij. Mede dankzij de bomen, want "bomen prikkelen de zintuigen, inspireren kunstenaars en bepalen ons groene karakter. Oosterwijk is de westelijke toegangspoort tot Het Groene Woud en we nemen als gemeente onze taak in het behoud en beheer van bomen serieus."

Het Groene Woud, bosrijk gebied of niet?

Dagvoorzitter Jeroen Naaijken, bestuurslid van Het Groene Woud, nam het stokje over en leidde de eerste spreekster in: Mariëlle Kok van Kruit Kok Landschapsarchitecten. Zij nam de aanwezigen daarna mee het landschap in. Ze vertelde onder meer dat Het Groene Woud oorspronkelijk geen bosrijk gebied was. Dit veranderde vanaf 1800, eenvoudigweg omdat men bos nodig had. "Toen ontstonden in Het Groene Woud heel veel verschillende typen bos, van naaldbossen tot moerasbossen en alle schakeringen daartussen." Het hout werd allemaal gebruikt. "Voor boeren was hout de grondstof voor hun kachels, hun bezemstelen, hun veevoeder, het creëren van veewallen. Napoleon liet bomen planten voor zichtbare lanen voor zijn leger. De N65 is daarvan een goed bewaard voorbeeld. Later waren het dennenstammen die de mijngangen moesten stutten. Boomschors werd gebruikt in de leerlooierijen en heel veel bomen uit de Scheeken kwamen terecht in de papierproductie. En natuurlijk zijn er nog de klompen die in deze regio in groten getale werden geproduceerd." Hoewel bomen vanwege hun hout vooral een gebruiksmiddel waren, kregen ze in de loop van de jaren ook esthetische waarde. Volgens Kok zie je dat bijvoorbeeld terug op 19^e-eeuwse landgoederen, waar je vaak imposante bomen ziet, die het landgoed een 'verhaal' laten vertellen.

Bomen in de kunst

Dat bomen veel 'vertellen', was ook de boodschap van kunsthistorica Hesther van den Donk van Buro4Art. "De boom wordt in de kunst gezien als 'vrucht'", vertelde ze. "Duizenden kunstenaars hebben bomen verbeeld, vooral als bron van de kracht van het leven." Ze liet de aanwezigen talrijke voorbeelden zien van beroemde en minder beroemde schilderwerken waarin de boom vooral symbool staat voor levenskracht en sterfelijkheid. Schilders als Jacob van Ruisdael, Van Gogh en Mondriaan (vóór zijn stijlperiode) hebben bomen in hun werken verwerkt. Maar ook meer hedendaagse kunstenaars weten raad met bomen. Zo kreeg Almere van kunstenaar Marinus Boezem een 'groene kathedraal': een landschapskunstwerk waarbij 178 Italiaanse populierenbomen de plattegrond van een Gotische kathedraal vormen.

Zang en dichtkunst

Ook dichters en componisten hebben zich laten inspireren door bomen. En nog steeds is dat het geval. Tijdens het congres konden de aanwezigen daarvan een glimp opvangen: gedurende het plenaire deel van de dag waren er muzikale intermezzo's, waarbij mezzo-soprano Inez Carsouw bomenliederen van onder meer Händel en Mahler ten gehore bracht, op piano begeleid door pianiste Chavah Lichtenberg. De Oisterwijkse dichteres Karin van den Heuvel droeg drie van haar gedichten over bomen voor en de aanwezigen werden tevens getraakteerd op een bomengedicht van Olaf Douwes Dekker.

Bomen en hun verhaal

Volgens Ton Hermanussen van ProBoom zit achter elke boom een verhaal. "Knotwilgen staan in het landschap vanwege hun economische functie", illustreerde hij. "Onze appeltaarten kunnen niet zonder appelbomen." De houten achtbanen in pretparken, meubels en gebruiksvoorwerpen zoals houten hoesjes voor smartphones, ze vinden hun oorsprong allemaal in de aanwezigheid van bomen. Hermanussen liet zijn licht ook schijnen op de emotionele waarde van bomen, waarvan de Anne Frank-boom wat hem betreft een tekenend voorbeeld is. Hij riep ook op om nieuwe waarden toe te voegen. Momenteel onderzoekt hij met een boomkweker uit Het Groene Woud hoe 'levend hout' kan worden gebruikt voor nieuwe producten. Gekscherend riep hij ook op om elk schaap zijn eigen boom te geven. Maar dat deed hij met een serieuze ondertoon, omdat juist bomen in de huidige klimaatverandering met hun beschermende functie zeer waardevol kunnen zijn. "Het Groene Woud biedt alles om de verhalen te vertellen en om de boom nieuwe functies te geven. Een prachtig landschap, een actief en enthousiast streeknetwerk en volop ideeën om bomen op de kaart te zetten. Bijvoorbeeld met de oprichting van een Nationaal Boombelevingscentrum waar al die verhalen worden verteld of de ontwikkeling van een bomen-app of bomen-game."

Verder gaf hij zijn publiek nog het bijzondere feitje mee van de Keltische boomkalender. "Op internet kun je opzoeken wat je 'levensboom' is volgens de oude Kelten", legde hij uit. "Die waren van mening dat je karakter wordt bepaald door de boom die in je geboorteperiode heerst. Neem vooral eens een kijkje."

Ook de gezondheid is ermee geholpen

Op het congres werd vele malen verwezen naar de heilzame werking van bomen op de gezondheid. Karel Bruinsma van ziekenhuis Bernhoven in Uden ging daar dieper op in en vertelde hoe het ziekenhuis de klinische omgeving had losgelaten en er 'natuur' voor in de plaats had gebracht. Met natuurgebied De Maashorst als 'buurman' is er inspiratie volop, vertelde hij. "Een groene omgeving heeft een gunstige invloed op ons welbevinden. In de inrichting van het ziekenhuis en in de tuinen komt groen dan ook volop terug." Hij haalde nog een wetenschappelijk onderzoek aan waaruit blijkt dat het aanraken van bomen bepaalde aandoeningen verzacht. "En ook Hippocrates, beschouwd als de grondlegger van de Westerse geneeskunde, beschreef de helende werking van boompreparaten."

Waar de natuur met haar bomen de gezondheid van de mens goed doet, bieden bomen ook economische waarde, zo vertelde Harm Horlings van Closer to Green. "De boom is het enige 'product' waarbij rendementen uit het verleden wél een garantie zijn voor de toekomst", betoogde hij. "In New York is eens uitgerekend dat elke dollar die werd geïnvesteerd in bomen vijf dollar opleverde. Niet gek als je bedenkt dat bomen in een stedelijke omgeving zeer waardevol zijn om bijvoorbeeld luchtvervuiling tegen te gaan. Maar ook in de waterberging of energiehuishouding spelen ze een belangrijke rol, net zoals in het vergroten van de biodiversiteit." Bovendien is ook de werkgelegenheid er volgens Horlings bij gebaat als er wordt geïnvesteerd in groen. "Nederland is de kraamkamer van Europa als het over bomen gaat. We exporteren naar 56 landen."

'De boom die alles zag'

Naast de zakelijke kant van 'groen' is er ook een spirituele factor en die is volgens Han van Meegen ongekend. "In talrijke religies is de boom alom vertegenwoordigd", vertelde hij. "Bomen bepalen het aanzien van ons leven. Ze zijn er als je geboren wordt en ze zijn er nog steeds als je sterft." In zijn presentatie toonde hij verschillende uitingen waarbij mensen in de loop der eeuwen een speciale betekenis aan bomen hebben toegedicht. Zoals 'lapjesbomen' die volhingen met stukjes kleding van zieken opdat ze genezen. Of cirkelbomen die de apostelen en Christus voorstellen. En neem devotiebomen bij kapellen – zoals De Heilige Eik nabij Oirschot – die ware bedevaartsoorden zijn geworden. "Bomen zijn nog steeds plaatsen om te gedenken. Denk maar aan 'De boom die alles zag' in de Bijlmer", illustreerde Van Meegen. Daarmee maakte hij duidelijk dat bomen nog altijd een spirituele component in zich dragen.

Sessies

Met Van Meegen's presentatie kwam een einde aan het plenaire deel van het congres. Na een goed verzorgde lunch woonden alle deelnemers twee van de vijf middagsessies bij die op het programma stonden.

Zo verzorgde Ton Stokwielder een sessie over 'wereldbomen' en de ambitie om de groeiplaatsen van bomen zo in te richten, dat deze onbelemmerd volwassen en daarna oeroud kunnen worden. Ton Hermanussen daagde in zijn middagpresentatie deelnemers uit om mee te denken en te dromen over de realisatie van een nationaal Boombelevingscentrum in Het Groene Woud. Job Wittens van de Populierencoöperatie bracht een ode aan de populier en vertelde welke onbegrensde mogelijkheden deze boom heeft.

Jos de Punder nodigde zijn deelnemers uit om mee te denken over de realisatie van The Green Academy in Oisterwijk, een internationaal kenniscentrum over bomen. Daarbij kwamen niet alleen ideeën rond financiering ter sprake, maar ook rond de invulling van het aanbod. Volgens De Punder moet het dé plek gaan worden waar bomenkenners en -liefhebbers uit binnen- en buitenland naartoe kunnen voor kennisvermeerdering. De sessie van bioloog en cultuurhistoricus Bert Maes verhaalde tot slot over de bomen van Het Groene Woud als 'ongekend cultuurhistorisch erfgoed'. Hij vertelde over zijn zoektocht naar bijna verdwenen bomen die je op verloren plekjes toch nog terugziet. Hij verhaalde over de inheemse bomen in Het Groene Woud die op basis van genetisch onderzoek hun oorsprong in Spanje vinden en hij liet zien waar de echt oude boskernen in Het Groene Woud nog te vinden zijn (waaronder De Mortelen, De Geelders en op Velder bij Liempde).

Slotverklaring

Nadat de deelnemers hun laatste sessie hadden bijgewoond, kwamen alle aanwezigen nog één keer in de raadzaal samen. Daar sloot dagvoorzitter Naaijken het congres af met een slotverklaring namens alle aanwezigen, waarin de bomen in Het Groene Woud werden gekroond tot 'Koningen van de Natuur':

'Het Groene Woud dankt zijn naam en faam niet in de laatste plaats aan bomen. Ze geven kleur, plezier, schaduw, welvaart, welzijn, vruchten, inkomen, toerisme en nog veel meer goede dingen des levens. De mens vaart wel bij de boom. Op 21 maart 2015 werd in het raadhuis van Oisterwijk voor de eerste keer een veelzijdig congres gehouden over bomen. In een slotverklaring zijn de bomen gekroond tot Koningen van de Natuur van Het Groene Woud. Iedereen wordt opgeroepen zorg te hebben voor bomen, hun verhalen op te tekenen en mensen enthousiast te maken voor hun leven.

Om de vinger aan de pols te houden, wordt elk jaar in Het Groene Woud een bomencongres gehouden.'

Met deze slotverklaring werd het eerste Bomencongres afgesloten. Al ging het buiten nog even door: belangstellenden konden in de bibliotheek een foto-expositie over bomen bekijken.

Kleurboeken en verkiezingen

Paul Spapens, gaf aan zeer verheugd te zijn over de betrokkenheid van alle aanwezigen, de vrijwilligers ("ik vraag me af hoe de wereld eruit zou zien zónder vrijwilligers") en de gemeente. Wat hem betreft was dit Bomencafé nog maar het begin van de aandacht die bomen gaan krijgen. "We zullen in de nabije toekomst nog veel meer activiteiten gaan organiseren rond 'bomen', zeker nu we hebben gezien hoe groot de belangstelling voor dit congres was." De eerste initiatieven staan al op de agenda: op 18 april 2015 geeft de Stichting Oisterwijk 800 SPOT een kleurboek voor volwassenen uit met kleurplaten van professionele kunstenaars uit Het Groene Woud. In dit kleurboek spelen bomen in Het Groene Woud de hoofdrol. Verder organiseert de stichting eind april 2015 de verkiezing van de mooiste boom van Het Groene Woud. De verhalen van de bomen die meedingen naar de eerste plaats worden opgetekend in een boek en alle bomen zullen door kunstenaars worden vereeuwigd. Langs de bomen komen fiets- en wandelroutes.